

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riuwstr. 59, wormerveer

adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

PSALM 104

Aardmens — wat een geluk !

Mens te zijn op de aarde is een feest. De hemel is de hemel van de HERE, maar de aarde heeft Hij aan de menskinderen gegeven (Ps. 115 : 16). Alleen een dwaas (in de bijbelse zin) gaat daaraan voorbij. Daarmee zijn verschillende stromingen en religies getypeerd die zich richten op losmaking, ont-hechting, ascetisme, transcendentisme. Wat en wie is in zo'n religie God, de mens, de aarde?

Typerend is de naam waarmee de mens in de bijbel van meet af aan wordt getekend: adam, veldman, landman, aardman, beter nog: *aardmens*. Is hij niet gemaakt van stof uit de aarde, 'adamah'? Dit is bepaald geen onderwaardering, geen reductie op zijn bestaanswijze. Juist op aarde is de mens in zijn element: hoeveel moeite kost het naar de *maan* te gaan en daar enige tijd te verblijven? Dat wij aarde- wezens zijn kan nergens, ook daar niet, genegeerd worden. Wij zijn aan *deze* aarde gebonden, onze arbeid bestaat bij de gratie van deze aarde en ons mens-zijn op deze aarde ook. Wij werken met de middelen die deze aarde verstrekt. De aarde vormt de bron van onze bestaansmiddelen en wij zijn als mensen zó geschapen, geformeerd, geadapteerd (aangepast), dat onze arbeid zich kan ontplooien in een bijna oneindige reeks adembene-mende variaties. Wij kunnen bedenken en ontwerpen, vervaardigen, scheppen.

Terwijl wij enerzijds voortdurend aangewezen zijn op „ons dagelijks brood”, zijn wij anderzijds tegelijk betrokken in een fascinerende technologische ontwikkeling. Daarbij denk ik aan de oudste betekenis van technè: kunstvaardigheid bij een bepaald handwerk, zoals timmeren. In dat handwerk krijgt het (ver)beeldend vermogen gestalte, vorm. Het behoort ook tot deze kunstvaardigheid, te voorzien welke negatieve vormen het

„handwerk” kan aannemen en die te voorkomen, beter gezegd (helaas) die te achterhalen. Technologie mag niet onttaarden in technocratie: door het eigen handwerk overheerst worden: verslaving aan eigen kunde.

God of lot ?

Het is fascinerend om ment te zijn op Gods aarde, en dat leidt tot een loflied, een lofzang als een zegegroet: loof den HERE, mijn ziel (vs. 1). Het is als adam die zijn God, zijn Schepper en Maker, begroet in het paradijs (Gen. 3 : 8). Daarmee ontplooit zich deze psalm als de bladeren van een bloem. Want het is m.i. onmiskenbaar, dat de dichter voor ogen staat het scheppingsverhaal zoals wij dat kennen uit Gen. 1-2 : 3. Het is geen natuurpsalm zoals de egyptische zonne-hymne waarmee hij vaak wordt vergeleken. Daarin is de zon de god, in Ps. 104 is het God die zon en maan gemaakt heeft voor de vaste tijden: „de zon kent de tijd van haar ondergang.” Blijkbaar is de schepping voor de dichter maar een dood ding, een versteende formule, een vastgeroest dogma. De schepping en haar functioneren is voor hem (en zijn volk) een belevenis. Elke morgen beleeft hij haar opnieuw, in heel haar grootheid, in al Gods grootheid. De dingen zijn voor hem geen natuurkundig verschijnsel: het licht is Gods luisterrijke majesteitlijke kleed. Góð treedt aan in zijn mantel van licht (vs. 1, 2; Gen. 1 : 3-5; de eerste dag).

De hemel, het uitspansel, spant Hij uit als een tentkleed; Hij zoldert zijn opperzalen in de wateren (boven). „Zolderen”: timmeren, fabriceren als een faber, een kundig handwerksman — de psalmist is niet vies van woorden ontleend aan de techniek. God heeft iets gróóts gemaakt (vs. 3, 4; Gen. 1 : 6-8; de tweede dag).

Al even vast staat de aarde op haar fundamente — de waterdiepten, de zeeën, kregen op Gods bevel hun eigen plaats — voorgoed. Ook blijft die aarde niet kaal en dor en droog als één grote woestijn. Haar kleed is een waas van groen, en dat groen in al zijn schakeringen is tegelijk functioneel in de diepste zin van het woord. Het betekent voedsel, leven voor mens en dier. De dichter laat zijn oog weiden in Gods tuin. Hij is een opmerkzaam mens. Het ontgaat hem niet hoe wilde ezels, ooievaars, steenbokken en klipdassen hun „natuurlijk” territorium vinden en benutten. Zo min als het lied der vogels hem ontgaat en de vreugde van de mens in Gods tuin — hij beaamt Gods oordeel: het is góed (vs. 10-18; Gen. 1 : 9-13; de derde dag).

Wijsheid in vanzelfsprekendheid

Nee niet aan de willekeur van een natuurgod, zon of maan, is de mens uitgeleverd. Het is God, die de grote lichten schiep en de wereldklok instelde, die het rythme van dag en nacht, van rust en arbeid aangeeft. Dier en mens kennen hun tijd. Naar het door God ingestelde levensrythme roert in de nacht zich het gedierte des velds, brullen de jonge leeuwen om roof (buit), beter: begeren hun spijs van God. Maar gaat de zon op, dan trekken zij zich terug en leggen zich neer in hun hollen. Dán gaat de mens (adam, en niet: de man!) uit tot zijn werk (ook de vrouw van Spr. 31!), en naar zijn arbeid tot de avond toe. Simpel? Vanzelfsprekend? Wonderbaarlijk voor wie er op let. Wie zijn ogen en oren gebruikt zal het opnieuw beamen: wat goed allemaal! Wat een wonder dat het allemaal zo vanzelfsprekend is (vs. 19-23; Gen. 1 : 14-19; de vierde dag). Dan gaat de beschrijving van puur enthousiasme over in een exclamation, een uitroep. Het „Hij” maakt plaats voor de aanbidding: „hoe talrijk zijn uw werken, o HERE, Gij hebt ze alle met wijsheid gemaakt.”

Op de „bevolking” van aarde en zee raak je nooit uitgekeken: de veelheid en veelsoortigheid is overweldigend, de „wijsheid” daarin aanbiddelijk (op de „schepen” van vs. 26, genoemd naast de Levia-

than, wel schepen zijn dan wel ontzagwekkend grote dieren, laten we daar).

Zoveel verscheidenheid in diersoorten — ja, maar wie zal ze van voedsel voorzien? Ach, het is zo simpel, Gods schepping zo zinvol — en afhankelijk: alles leeft bij de gratie van het openen en sluiten van Gods hand.

Ook bij de dieren is er een komen en een gaan. Maar het gaan houdt niet in dat er een einde is gekomen aan al dat schone: zendt Gij uw Geest uit (en geest is in de oren van de Israëliet synoniem voor adem, leven), dan worden zij geschapen — het blijft schepping. Sterft al het groen in de winter, lijkt de aarde kaal, zonder kleed? Gij vernieuwt het gelaat (de schepping kijkt u aan!) van de aardbodem (vs. 24-30; Gen. 1 : 20-23, de vijfde dag).

Schepping en geschiedenis

Ontbreekt de zesde dag? Met name de mens, geschapen naar/als Gods beeld? Maar door de hele psalm heen zijn de dieren, geschapen op de zesde dag, al ter sprake geweest. En wie anders staat daar te genieten in Gods tuin dan de mens, de dichter, het volk Israël? Wie straalt van vreugde (vs. 14, 15)? Wie maakt zich op om glorieus aan het werk te gaan, in al zijn grootheid (vs. 23)? Wie zingt de lof van God, de Schepper van hemel en aarde? Wie anders dan diezelfde mens?

En is Gods rusten, de zevende dag, niet zinnig door en gevuld met de afhankelijkheid en aanhankelijkheid van zijn schepselen? Moge de HERE zich verheugen over zijn werken. Alles zij een da capo (van den beginne af) van zijn schepping, een loflied waarin de mens het hoogste lied zingt, zingen kan, naar zijn aard. Weliswaar wordt Gods rust verstoord door zondaren, goddelozen (vs. 35). Maar voor Israël is „de” schepping opgenomen in Gods geschiedenis: de boosdoeners zullen verstommen en eens zal alles nieuw, Gods rust ongestoord zijn. Dus nog eens een „da capo”: lof den HERE, mijn ziel — hallelujah!

(ongecorrigeerd)

DE KERK EN DE RECHTEN VAN DE MENS (slot)

Verwachting en uitzicht

De mensenrechten worden vertreden. Cynisch merkt men wel eens op dat wellicht het enige universele van de rechten van de mens is dat zij overal ter wereld worden geschonden, heeft een schrijver ter gelegenheid van het 25 jaar bestaan van de U.V. in 1973 opgemerkt.¹⁾ Dat dit niet slechts voortkomt uit gebrek aan inzicht behoeft nauwelijks betoog. Allerlei belangen, bepaalde systemen, ook ingewikkelde situaties spelen hierin hun rol. Maar ook menselijke kortzichtigheid, egoïsme, eigenbelang, heel de afval van God en van Zijn Woord. Hierbij denk ik ook aan wat het Nationaal-Socialisme aan gruwelijkheden heeft gepresteerd, evenals om nog een voorbeeld te noemen het Stalinisme in Rusland. In deze twee wedijverden met elkaar een aan een afvallige filosofie ontsproten onmenselijk systeem en niets en niemand ontziende persoonlijke willekeur en machtsaanmatiging. De geschiedenis van onze mensheid geeft daarvan altijd weer voorbeelden te zien.

De preambule van de U.V. stelt dat de erkenning van de mensenrechten grondslag is voor vrijheid, gerechtigheid en vrede in de wereld. Maar die erkenning blijkt telkens te ontbreken en in onvoldoende mate aanwezig te zijn. Natuurlijk wil de U.V. deze erkenning bevorderen, met het ook daarop is zij in 1948 door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties geproclameerd opdat „ieder individu en elk orgaan van de gemeenschap, met deze verklaring voortdurend voor ogen, er naar zal streven door onderwijs en opvoeding de eerbied voor deze rechten en vrijheden te bevorderen...”

Hier is een idealisme van humanistische snit aan het woord, dat herinnert aan het optimisme van de Verlichtingstijd, die scholen wilde bouwen om de gevangenen te kunnen afbreken — de leus van het liberalisme van de 19e eeuw. De diepste oorzaak van de schending van het menselijke leven wordt hier aangewezen noch gepeild. Niemand zal dit verwachten van zulk een internationaal stuk in onze ontkerstenende wereld, maar niettemin mag dit aan onze aandacht toch niet ontgaan. De U.V. mist diepte in het aanwijzen van de grondslagen van het recht, zo zagen we in een vorig artikel. Het mist ook

diepte in het aanwijzen van de oorzaken van de schending van de mensenrechten en in de verwachting, die zij koestert. Het kan in dit verband nuttig zijn om niet met een theologisch verhaal te beginnen, maar te herinneren aan wat de fijnzinnige Huizinga heeft geschreven in enkele van zijn cultuurhistorische opstellen van voor en tijdens de tweede wereldoorlog.²⁾ Zijn werk is doortrokken van een aristocratisch, sterk esthetisch-gericht levensgevoel van hoog zedelijk gehalte. In zijn laatste geschriften treft een toenemende waardering voor de christelijke zedeleer, zegt prof. Smitskamp.³⁾ Huizinga heeft als geen ander geworsteld met de toekomst van onze Westerse beschaving. Hij schrijft dat de erfenis van de tweede wereldoorlog zal zijn dat een gedeelte van de opeenhoping van onzin en leugens, die aan de beschaving kleven als een korst, die noch door rede, noch door opvoeding kan worden verwijderd. Hij denkt hier in elk geval aan het Nationaal-Socialisme en spreekt van een moreel bederf, dat slechts mogelijk was omdat de mensen „hun contact met het heilige verloren hadden”. Wilt U nog verder naar hem luisteren? Wanneer hij de vraag stelt of er een gemeenschappelijk terrein is in de tegenwoordige wereld tussen staten en volken, waarop zij elkaar in wederzijds vertrouwen kunnen ontmoeten, antwoordt hij dat het twijfelachtig is, ja meer dan dat, of er zulk een gemeenschappelijk terrein is. En dan komt hij tot de volgende uitspraak: De laatste grond voor een wederkerige overtuiging van zedelijke verplichtingen kan alleen liggen in den metaphysischen kant der dingen en hij voegt daaraan toe, dat de meesten van ons geneigd zijn te vergeten, dat wij bij iederen stap dien wij doen, bij iedere gedachte die we formuleren, verbonden zijn met het metaphysische”. Zo spreekt Huizinga in zijn diepe verontrusting over het verval in de Westerse samenleving voor en

²⁾ Gebundeld in J. Huizinga, *De mensch en de beschaving*, 1946.

³⁾ In Chr. Encyclopedie, 2e dr., sub voce.

pastorale notities

Met een aantal catechisanten besprak ik vorige week de ballingschap in Babel. We hebben fragmenten gelezen van Jasja, Jeremia en Ezechiël. Daarna vroeg ik: „Weten jullie ook een psalm die in die tijd geboren is?” Prompt riepen ze: „Aan de riuwers van Babylon!” Ik zei: „Goed zo. Dat is eigenlijk Psalm 137, maar jullie kennen die psalm blijkbaar van ene juffrouw Blondie”. Daverend gelach. Kun je nagaan, hoe weinig zo'n dominee er van weet. Blondie zegt hij en het is van Bonnie M; dat is geen juffrouw maar een groep. („Group” moet je tegenwoordig schrijven). Zo hebben de laatste tijd de tieners overgenomen de klacht van Israël over zijn verstrooiing onder de volken. De kerken zijn over het algemeen weinig solidair met Israël

geweest in dat klagen. Dat blijkt hier uit, dat Psalm 137 vrijwel nooit gezongen werd; de melodie is onbekend gebleven. Eigenlijk worden we alleen bij de bediening van de doop bepaald bij Israël, als volk van de HERE. „Gij hebt úw volk Israël droogvoets door de Rode Zee geleid”. Maar in de overige officiële documenten der kerken vind je weinig over Israël. Zeker, er wordt uit het Oude Testament geprekeerd en de geschiedenis van Israël wordt, meestal waarschuwend, toegepast op Gods volk van het Nieuwe Verbond. In de oorlog hebben velen aan Joden onderdak verleend en verscheidene predikanten hebben openlijk voor de vervolgte Joden gebeden. Maar we staan toch weinig naast hen in hun klacht: Hoe zouden wij, als droeve bannelingen, op vreemde grond het lied des HEREN zingen?

Nu opeens klinkt die klacht omhoog uit de mond van onze jeugd.

Laat het een rage wezen; laat er een brok commercie achter zitten, zou de HERE het niet horen en denken aan Zijn eerste liefde?

Toen Israël een kind was, kreeg Ik het lief. En ook: Israël is Mijn oudste jongen...

A. H. Algra, Sliedrecht

tijdens de tweede wereldoorlog. Hij vindt in het horizontale vlak geen voldoende steunpunt en worstelt om een uitzicht te krijgen. Hij erkent dat de laatste grond voor zedelijke verplichting niet ligt in het horizontale vlak, hoewel hij de aanvaarding ervan niet anders kan laten afhangen dan van de menselijke wil. Toch is het goed naar deze stem te luisteren. Zij kan ons doen beseffen hoe ondiep en ongenoegzaam het spreken van de U.V. over de rechten van de mens wezenlijk is, niet alleen als het gaat om de grondslagen, maar ook om de erkenning van deze rechten. Daarin is een niet verantwoord en naïef humanistisch optimisme aan het woord. Ik wijs daarop omdat deze U.V. als een soort evangelie kritiekloos wordt gepresenteerd, vrijwel dag aan dag. Zij biedt geen werkelijk uitzicht als zij spreekt over vrede, gerechtigheid en veiligheid.

We moeten dit niet constateren om nu het spreken over de rechten van de mens en het daarvoor opkomen te beschouwen als een nutteloze en zelfs kwalijke zaak. Ik herinner aan wat ik schreef in het slot van het vorige artikel: het getuigenis van de kerk tegenover de overheid! Daarnaast is er ook het daadwerkelijke hulp bieden aan verdrukten en ontrechten, aan degenen, die door de rovers van alles zijn beroofd, ook al dragen deze rovers hoge titels. De geschiedenis van de barmhartige samaritaan staat niet voor niets in het evangelie geschreven. Samenwerking met anderen behoeft daarbij m.i. niet uitgesloten te worden, wanneer daar goede

mogelijkheden voor zijn. Ik denk dat de meesten van ons wel contribuant of lid zijn van het Rode Kruis, om maar iets te noemen. In Opbouw is daar reeds op gewezen.⁴⁾ Waar het daarbij echter op aankomt is dat we handelen vanuit eigen christelijke drijfveer en met een eigen verwachting, zodat we niet meegetrokken worden door de verwachting die „van deze wereld” is. Van deze laatste verwachting is sprake in de Preambule van de U.V., wanneer het daarin heet dat de komst van een wereld, waarin de mensen vrijheid van meningsuiting en van geloof zullen genieten en vrij zullen zijn van vrees en gebrek verkondigd is als het hoogste ideaal van ieder mens. Dit is de verwachting van een betere wereld die zal komen in het verlengde van deze geschiedenis, als hoogste ideaal. En in de moderne theologie van onze tijd vinden we deze aardsetinte verwachting voluit en krijgt zij velen in haar greep. We weten het allemaal dat de theologie anti-metaphysisch is geworden, de heersende theologie wel te verstaan of in elk geval de theologie die het hoogste woord voert. Een „synodale” collega, die niet behoorde tot de groep van Waarheid en Eenheid of iets dergelijks zei eens tegen me: Deze theologie is levensgevaarlijk voor de kerk. Als de boel weer in mekaar valt, zijn de mensen alles er door kwijt en houden ze niets

¹⁾ Kees Flinterman in Wending, dec. '73, pag. 543.

⁴⁾ Ik onthoud me van een oordeel over Amnesty International en de koers, waarin zij vaart. Blijkens het vervolg van de discussie in ons blad ligt de zaak nogal ingewikkeld. Het gaat m.n. bovendien om algemene gezichtspunten.

meer over, geen enkel houvast en uitzicht.

—o—

Zonder het expres te zeggen hebben we in dit artikel ook reeds de tweede soort mensenrechten betrokken: de sociale, economische en culturele. Daarop is in elk geval het in dit artikel geschrevene ook van toepassing. In de onderontwikkelde gebieden worden deze rechten — als die op arbeid, een behoorlijke levensstandaard enz. — zelfs als de belangrijkste beschouwd, want wat heeft men aan recht op vrije meningsuiting, vrije verkiezingen en dergelijke, als er geen brood is? Zo is daar de wel begrijpelijke redenering. Wat denkt u van de mensenrechten in het Westen, zo vroegen T.V.-reporters aan mensen in Oost-Duitsland.⁵⁾ Die worden daar geschonden, zo was het herhaaldelijk gegeven antwoord, want er zijn in het Westen veel werklozen! Die kennen wij niet... Hier komt de ingewikkeldheid van het probleem van deze rechten duidelijk voor ons te staan. Ik heb de indruk dat het woord rechten voor deze categorie minder passend is dan voor de eerste: de politieke en burgerlijke. Ze zijn ook niet juridisch af te dwingen, tenzij bepaalde van deze rechten als dat op levensonderhoud bij werkloosheid, ziekte en arbeidsongeschiktheid bij de wet is geregeld, wat natuurlijk lang niet in alle landen het geval is. Artikel 28 zegt dat ieder recht heeft op het bestaan van een zodanige maatschappelijke en internationale orde, dat de rechten en vrijheden, in deze Verklaring genoemd, daarin ten volle verwezenlijkt kunnen worden. Wanneer hier gesproken werd van de roeping van overheden en volken om te streven naar een orde, waarin werk en brood voor ieder bestaat, zou men daarop van harte ja kunnen zeggen. In dit spreken is echter een humanistische hoogmoed aan het woord, die geen rekening houdt met de gebrokenheid van deze wereld door de zonde en met de kracht van de zonde die in deze wereld werkt. Het verloren paradijs...

De kerk heeft zich hierbij niet neer te leggen, dat is allerm minst de strekking van mijn verhaal. Zij heeft weet van een nieuw leven door het kruis en de opstanding van haar Heer, dat zich wil doorzetten op alle sectoren van het leven, door allereerst de harten te veranderen. Daartoe heeft de kerk het evangelie te verkondigen in deze wereld en zij is blij als er in deze wereld voortekenen worden opgericht van het Koninkrijk Gods. Ze zijn tekenen van haar hoop, waarvan het anker boven ligt.

Velen verwachten echter heil van de staat en van verandering van de structuren door de staat. In zijn bekend geworden rede „Het christe-

lijk getuigenis inzake de ordening van de maatschappij en het nationale leven" heeft prof. Emil Brunner tijdens het Congres van de Wereldraad der Kerken te Amsterdam 1948 daarop gewezen en daartegen gewaarschuwd. Het ingrijpen van de staat moet steeds ultima ratio zijn, zo waarschuwde hij. Onze tijd, aldus zijn analyse van de situatie van nu al weer dertig jaar geleden maar sindsdien verergerd, is bezig deze orde om te keren. De volken zijn gegrepen door een onzinnig geloof — een verderfelijke bijgeloof — aan de staat. Voor alles en nog wat wordt de staat er bij gehaald. Nu echter — nog steeds Brunner — heeft juist de nieuwste geschiedenis ons geleerd, waartoe dit alles leidt, namelijk, naar de totale staat. Die totale staat is echter het grootste van alle sociale euvelen, die men kan bedenken, omdat hij de volkomen vernietiging van alle persoonlijkheid en de ware gemeenschap betekent. De totale staat is de ware duivel van onze tijd... De nationalisering van de volkshuishouding, het staats-socialisme, is de zekerste weg naar de totale staat, ook wanneer zij, die de socialisatie willen, de totale staat niet begeren. Brunner opponeert niet tegen goede sociale wetten, maar pleit voor een ordening van staatswege, die de vrije sociale verantwoordelijkheid bevordert en ziet hier een taak voor de kerk. Tot zover Brunner.

Dat in onze wereld, waarin alles steeds meer met alles samenhangt en vervlochten raakt, de staat de werkgelegenheid naar vermogen heeft te bevorderen, lijkt me een opdracht, die uit de christelijke solidariteit zonder meer voortvloeit. Het lijkt me evenzeer toe dat als men van de staat recht op arbeid kan laten gelden, de totale staat een onontkoombare voorwaarde is, met alle gevaren daaraan verbonden. De totale staat is altijd weer vrucht van aardsgetinte heilsverwachting en zij heeft die op haar beurt steeds weer in het leven roepen. Waar zij een volk in haar ban slaat wordt het rijp gemaakt voor grote geestelijke verliezen. In een kanselboodschap van de Bekennende Kirche in Duitsland, zondag 23 aug. 1936 (!) wordt terecht gezegd: „Was an der Seele eines Volkes versäumt wird, macht kein auserer Aufstieg, kein politischer, kein wirtschaftlicher, kein sozialer Aufschwung wieder gut." ⁶⁾ Dit werd gesproken tegen een totale staat, die naar haar aard geen vrijheid kon dulden, ook niet die van het evangelie.

De kerk en de rechten van de mens...

De verwachting van het rijk dat van boven komt sluit het werken in en aan deze wereld niet uit, maar wil het wel een vast uitgangspunt en eigen richting geven. En deze worden door het Woord van God bepaald.

⁶⁾ Zie Erich Beyrenther, Die geschichte des Kirchen Komplex in Dokumenten, 1933/45.

Ter introductie

De volgende bijdrage over 'Bijbel en economie' is mij toegezonden voor de rubriek 'Laat eens wat horen'. Welnu, de schrijver — drs. ing. C. van der Spek uit Paramaribo — laat heel wat van zich horen. En ik hoop resp. verwacht dat het u tot discussie noot en/of noopt. (Tussen haakjes: kunnen we ook eens iets 'horen' over het gemeente-leven in Paramaribo/ Suriname? graag!)

De heer Van der Spek is sinds 1976 werkzaam als technisch en economisch adviseur bij het Surinaams Planbureau. In die hoedanigheid heeft hij veel van doen met het ontwikkelingsverdrag tussen Suriname en Nederland.

De inleiding 'Bijbel en economie' is gehouden voor een gemeentekring vna de Gereformeerde Kerk te Paramaribo.

Plezierige leesuurtjes toegewenst!

Aad Biersteker, Maarssenbroek

(P.S.: Inderdaad — u hebt van mij nog een vervolg tegoed op de al in oktober gestartte serie Techniek: zin, onzin of waanzin?)

Die komt! Echt waar — zo gauw mogelijk.)

BIJBEL EN ECONOMIE

Is het zinvol om te spreken over de Bijbel in verband met de economie of de economie in verband met de Bijbel? Voordat we die vraag gaan beantwoorden willen we eerst zien wat we moeten verstaan onder economie. Er zijn vele definities: Samuelson geeft de volgende ¹⁾: Economie is de wetenschap die onderzoekt hoe de mensen en de gemeenschap, met of zonder gebruik van geld, uit schaarse productiemiddelen een keuze maken inzake het in een bepaalde tijd produceren van verschillende goederen met het doel deze te distribueren ter consumptie, nu en in de toekomst, over uiteenlopende individuen en groepen in de samenleving.

Daarbij wordt ervan uitgegaan, dat de mens voor het probleem staat van een oneindige hoeveelheid behoeften, te bevredigen met behulp van een beperkte hoeveelheid middelen.

Van der Kooy definieert ²⁾: De kern van het economisch handelen is het kiezen van doeleinden in verband met de beschikking over schaarse middelen.

De relatieve schaarste der middelen dwingt de mens tot een keuze van doeleinden die hij zal verwezenlijken en prikkelt hem tot een zorgvuldig beheer.

Wanneer de mens op elke tijd en op elke plaats alle middelen voor al zijn doeleinden tot zijn beschikking had, zou er geen paradijstoestand heersen, maar een chaos. Het leven zou een grillig, mensonwaardig, onzinnig spel geworden zijn. ³⁾ Voorbeelden van zulke levens zijn te vinden bij de snel rijkwordende film-, pop- en voetbalidolen in onze dagen.

Wanneer alle menselijke doeleinden waren gerealiseerd, zou de mens alleen nog maar kunnen wachten op het einde: de dood, die hem verlost van zijn ondraaglijke verveling.

Gelukkig wordt de mens dus door relatieve schaarste gedwongen tot doelmatige, dat is, op het doel gerichte activiteit. We zullen straks zien, dat er ook nog een andere kant zit aan deze medaille.

Dit was iets over het grondprincipe van de economische wetenschap. We zullen nu nagaan of er verbindingslijnen lopen naar het andere deel van ons onderwerp, de Bijbel.

¹⁾ Paul A. Samuelson, Handboek van de economie, deel 1, blz. 25. Dat economie alles te maken heeft met de godsdienst blijkt wel uit het volgende citaat van Samuelson: „In het rampzalig arme India zijn de koeien heilige dieren. Hun aantal loopt in de miljoenen en zij zwerven door de straten van India om voedsel te zoeken. Een naïeve econoom zou deze kudden vee waarschijnlijk beschouwen als een uitstekende bron van eiwitten die een welkome aanvulling zouden vormen van de ontoereikende voedingmogelijkheden van de mensen in dat land. Maar de breder schouwende geleerde zal in zijn analyse van de Indiase economische ontwikkeling ook met de godsdienstpsychologie van dat land rekening houden." Samuelson, a.w. blz. 26, Aula, nr. 350/351.

²⁾ Dr T. P. van der Kooy, Op het grensgebied van economie en religie. Wageningen 1953, blz. 14.

³⁾ Dr T. P. van der Kooy, a.w. blz. 27.

⁵⁾ In een uitzending ter gelegenheid van het 30-jarig bestaan van de U.V. op 10 dec. 1978.

De Bijbel is een samenstel van een aantal boeken, die in zeer verschillende tijden en op zeer verschillende plaatsen zijn geschreven, maar die onder Gods bestel bij elkaar zijn gekomen en gebleven, omdat al die boeken, en alleen die boeken, zijn geschreven onder leiding van de Geest Gods, die de auctor primarius, de eigenlijke Auteur is van deze boeken. Zo duidt het woord Bijbel de eenheid aan, de saamhorigheid der boeken, die samen de op schrift gestelde openbaring Gods vormen. Aldus de beschrijving in de bijbelse encyclopedie. ⁴⁾

Ik geloof, dat de Bijbel, zoals hierboven is samengevat zichzelf ook ziet, getuige wat Petrus zegt: „Nooit is profetie voortgekomen uit de wil van een mens, maar, door de Heilige Geest gedreven, hebben mensen van Godswege gesproken.” ⁵⁾ De Bijbel is ook genoeg, doet ons God kennen, zoals Hij gekend wil zijn, niets meer en niets minder. De Here Jezus beuigt aan een ieder, die de woorden van dit boek hoort: Indien iemand hieraan toevoegt, God zal hem toevoegen de plagen, die in dit boek beschreven zijn; en indien iemand afneemt van de woorden van het boek van deze profetie. God zal hem zijn deel afnemen van het geboomte des leven en van de heilige stad, welke in dit boek beschreven zijn. ⁶⁾ Artikel III van de Nederlandse Geloofsbelijdenis spreekt in min of meer gelijke bewoordingen „van het geschreven Woord Gods”.

De Bijbel spreekt over onze schepping, onze val in de zonde en van belofte en werkelijkheid van onze verlossing van het door ons zelf kapotgemaakte leven, doordat Jezus Christus zijn leven gaf.

Die verlossing omvat ons hele leven in al zijn aspecten, niet alleen na de dood door het ingaan in de eeuwige vreugde van het altijd met de HEERE zijn, maar ook het leven en samenleven van elke dag. „Wie gelooft die heeft eeuwig leven”. ⁷⁾ Een door ds Buskes graag aangehaalde tekst uit Jesaja luidt: „Niet tot een baaiert heeft Hij de aarde geschapen, maar ter bewoning heeft Hij haar geformeerd: Ik ben de HEERE en er is geen ander.” ⁸⁾

Naast de verlossing door Jezus Christus van al onze zonden spreekt de Bijbel ook over herstel van het leven van alle dag, schonk Hij aan zijn volk en aan ons *wetten, onderwijzingen ten leven*.

Zo schrijft de Bijbel over het ontstaan van de werkelijkheid van ons leven, over hoe wij met ons lichaam om moeten gaan, over hygiëne, over landbouw, over veiligheid op straat en in huis, over de oorlogvoering, over de armen, over straf op misdaad en overtreding, over de eredienst, over het onderhouden van weduwen en wezen, kortom over alle aspecten van ons menszijn, zowel individueel als in groepsverband. Ook gaf de HEERE aan Israël aanwijzingen over het inrichten van het economisch leven, het omgaan met schaarse middelen en het stellen van doeleinden, het bepalen van behoeften.

De Bijbel is, en wil het ook niet zijn, geen handboek voor de bedrijver van wetenschap, of dit nu menswetenschappen zijn, geologie, natuurkunde, scheikunde of techniek, maar voor de gelovige wetenschapsbeoefenaar heeft de Bijbel wel alles met zijn veld van onderzoek te maken, en dit geldt ook voor het veld der economie.

De Bijbel dient dus wel te worden onderscheiden van de economie, maar kan er geenszins van worden gescheiden.

Nu is de economische wetenschap, zoals deze zich heden ten dage aan ons voordoet *onchristelijk*. Ik zeg *on-christelijk*, niet *anti-christelijk*. De economische wetenschap, met centraal het kerkelijke renteverbod, was in de 16e en 17e eeuw vastgelopen. Sindsdien heeft de economische wetenschap zich geheel los, zowel van de Kerk als van Gods Woord, ontwikkeld. Ook de Reformatie is er niet toe gekomen de Schrift voor de economische wetenschap te openen. De economische wetenschap is een vrucht van het *onchristelijk* geloof in de wijsheid van de soevereine, d.i. geen enkele autoriteit boven zich erkennende, menselijke Rede. ⁹⁾

De humanistische economische wetenschap heeft het economisch denken van de gehele christelijke wereld diepgaand beïnvloed en heeft een bijna onaantastbare machtspositie. Het moderne, uiterst gecompliceerde, economische leven steunt erop. Het ligt ook ten grondslag aan één van de grootste economische machtstegenstellingen op aarde, die tussen „kapitalisme” en „communisme” of, zo U wilt, tussen „kapitalisme” en „socialisme”.

Beide systemen gaan uit van het grondmotief: „schaarse middelen” en „oneindige behoeften”, alleen verschilt men in het mechanisme van verdeling van de schaarse middelen ter bevrediging der behoeften. Daarbij bedient het kapitalistische systeem zich van een in meer of mindere mate

D. W. L. MILO — DALMALLY

SNEEUW

Hij zegt tot de sneeuw:
val op de aarde! Job 37 : 6

Zodra, bij de aanvang van het nieuwe jaar, de grote Schepper aller dingen had gesproken, viel de sneeuw op aarde. In grote vlokken kwam zij recht omlaag, bleef overal liggen, overal aan hangen. In een middag was de tuin wit. Maar het bleef sneeuwen. De volgende morgen was alles veel witter nog, was de sneeuwlaag massiever, dikker. Maar nog was het einde niet. Dichte zachte vlokken zweefden neer, als watten zo pluizig. De takken van bomen en heesters bogen diep — er kon niet meer op. De heg van rhodo's neigde dienstbaar en bleef in die houding staan. De huizen op de tegenoverliggende heuvels gingen schuil onder een laag sneeuw van meer dan een voet dikte. Een enkele auto schoof beneden ons over de weg, behoedzaam het juiste midden houdend. De geluiden, vooral de hoge en de lage, werden gedemd. Toen hield het op te sneeuwen. Het had 's avonds gesneeuwd, het had 's morgens gesneeuwd — en zie, Dalmally was zeer schoon.

Ons dorpje met zijn 600 inwoners bestaat eigenlijk uit drie gehuchten. Daar heb je het eigenlijke Dalmally, dat wij vanaf de Noordelijke heuvelrij tegen de Zuidelijke zien liggen. Dan heb je het nieuwere Glenview, een nieuwbouw van kleurloze overheidswoningen; dat ligt ergens oostelijk, buiten ons gezichtsveld. En wij wonen in het zeer oude deel Stronmilchan, aan de oorspronkelijke weg van Glasgow naar Oban, waarvan niemand begrijpt hoe dit landweggetje, met zijn smalle bruggetjes en zijn twintig huizen, ooit als hoofdweg heeft moeten dienen.

Het karakter van die drieënige dorpje wordt bepaald door het dal in het midden, waarin de rivier Orchy stroomt. In het laagste deel liggen de landbouwgronden, tegen de berghellingen aan weerskanten liggen de gehuchten. Glenview is een Engels-Schots woord; het betekent uitzicht op het dal, de glenn. Dalmally is een Keltische naam en wijst op een dal vol keistenen: ze zijn in ongelooflijke mate door de rivier aangevoerd. En

gereguleerd marktmechanisme, waarbij, en dat is een belangrijk pluspunt van dit systeem, de deelnemers min of meer vrij zijn in de bepaling van hun prioriteiten. Er is daarnaast sprake van een ondernemersgewijze productie. Het socialistische systeem voorziet in een centraal geleide verdeling der schaarse middelen, met als uiterste consequentie het vaststellen van de behoeften die voor bevrediging in aanmerking komen door een centrale autoriteit. ¹⁰⁾

Wij keren weer terug tot de eerder genoemde definitie van de economische wetenschap, die tevens haar uitgangspunt is: „het probleem van de *oneindige* hoeveelheid behoeften te bevredigen met behulp van een *beperkte* hoeveelheid middelen”.

Deze uitgangstelling, die geldt voor zowel het kapitalisme als het socialisme, is, het werd reeds eerder opgemerkt, onchristelijk, en is als zodanig nooit ontmaskerd.

Stilzwijgend maakt deze stelling de HEERE, onze God, tot eerste oorzaak van alle economische schaarste. ¹¹⁾ Hij was immers de maker van een schepping met beperkte middelen. Bovendien gaat de aanname van oneindig veronderstelde behoeften geheel voorbij aan het 10e gebod: „Gij zult niet begeren uws naasten huis, uws naasten vrouw, noch zijn dienstknecht, noch zijn dienstmaagd, noch zijn rund, noch zijn ezel, noch iets dat van uw naaste is” ¹²⁾, en „Hebt uw naaste lief als uzelf”. ¹³⁾

De apostel Paulus zegt tot Thimotheus, dat wij onze hoop niet mogen vestigen op onzekere rijkdom, maar op God, die ons alles *rijkelijk* ten gebruike geeft, om wel te doen, rijk te zijn in goede werken, vrijgevig en mededeelzaam, waardoor wij ons een vaste grondslag voor de toekomst verzekeren om het ware leven te grijpen”. ¹⁴⁾

⁴⁾ Bijbelse Encyclopedie, tweede, geheel herziene druk, eerste deel, Kampen, 1975, blz. 151, e.v.

⁵⁾ II Petrus 1 : 21.

⁶⁾ Openbaringen 22 : 18, 19.

⁷⁾ Johannes 5 : 24.

⁸⁾ Jesaja 45 : 18.

⁹⁾ Drs A. Keizer, „Bijbel en economische wetenschap” in Bijbel en wetenschap, 3e jaargang nr. 21, oktober 1978, blz. 8 e.v. Ook in het navolgende wordt van deze bron gebruik gemaakt.

¹⁰⁾ George N. Halm, Economic Systems. A comparative analysis, third edition, New York, 1967, blz. 247 e.v.

¹¹⁾ Drs A. Keizer, a.w. blz. 9.

¹²⁾ Exodus 20 : 17.

¹³⁾ Mattheus 19 : 19.

¹⁴⁾ 1 Timotheus 6 : 17 en 18.

Stronmilchan — wel dat zijn vier Keltische woorden aaneengeregen. Stron of sron betekent neus. Chù betekent hond. Miolchù betekent greyhound, wolfshond. Na is een voorzetsel. In totaal dus Stron na miol-Chùhan, neus van de wolfshond. Het gehucht ligt namelijk tegen een rots, die op een afstand het profiel van een wolfshondenkop geeft. Vandaar.

Van ons huis uit zien we dus op Dalmally. Dichter bij dan ooit. Het stationnetje gaat nu schuil onder de witte sneeuw, die door geen dieselrook wordt aangetast; och, er rijden hier maar drie treinen per dag. Het postkantoortje is verdwenen. De oude huizen steken met moeite hun massale schoorstenen boven het sneeuwvlak uit, maar de niet-gebruikte schoorstenen blijven een witte hoed dragen. De winkel van Sinkel, hier Co-op genoemd, houdt zich dooi en blijft van alles verkopen zo lang de voorraad strekt. De winkel van Allan en Joyce, deels in steen deels in modern hout, kijkt schilderachtig tussen de statige pijnbomen door. En achter dat dorpje rijzen de heuvels op, steeds hoger, tot ze bergen vormen. Daarboven leven de herten, die het kwaad hebben in deze tijd. Ze hebben vrijwel geen dekking, hun voedsel zit bedolven onder een voet sneeuw.

En nog dichterbij zie je de koeien samenscholen: onwennig en luidruchtig vanwege de sneeuw, die er eigenlijk niet behoorde te zijn. Er zijn geen schuren, groot genoeg om al dat vee te bergen. Daarom voert buurman Baynie zijn cattle maar op het land, met grote pakken hooi en vele koeien. De schapen zijn in deze tijd geheel aan zichzelf overgelaten: ze zwerven overal langs de openbare wegen, dringen de tuinen zelfs binnen, wanneer die niet van een soort wildrooster aan de ingang zijn voorzien. Voor de schapen zien we weinig problemen — die redden zich wel. Maar het rundvee vervult onze vaderlandse herten met deernis.

Vandaag kregen we een prentkaart uit Nederland. Er stond een surrealistisch bergdorpje op, bedolven onder dikke sneeuw; een huisje, een boompje, een beestje staken er herkenbaar uit. Grappig en haast onwerkelijk leek het. Maar eigenlijk precies ons uitzicht — niets minder dan Zwitserland en Oostenrijk tesamen.

En als nu 's morgens de zon boven de Oostelijke heuvels opkomt, worden de hoge toppen van de Beihnn Cruachan goud verlicht, verblindend schoon uitgemonsterd. De zon gaat op als een bruidegom uit zijn slaapkamer, doorloopt snel de hemelboog (de dagen zijn kort) en haast zich naar zijn ondergang: het witte zachte graf achter de Beihnn Cruachan. Maar dan staat de volle maan aan de hemel, lost hem af en geeft ook een zeer schone belichting van deze wondere wereld. Het maanlicht is in deze tijd en met deze ijle lucht zo sterk, dat je de heuvels van duizend meter afstand met de kijker tot in details kunt bezien. Dit is op de Veluwe het getij van de varkensjacht: sneeuw en maanlicht!

Jezus zegt: „Maakt u dan niet bezorgd, zeggende: wat zullen wij eten, of wat zullen wij drinken, of waarmede zullen wij ons kleden? Want naar al deze dingen gaat het zoeken der heidenen uit. Want uw hemelse Vader weet, dat gij dit alles behoeft. Maar zoekt eerst Zijn koninkrijk en Zijn gerechtigheid en dit alles zal u bovendien geschonken worden”.¹⁵⁾

Ook zegt Paulus tegen Timotheus: „Als wij echter onderhoud en onderdak hebben, dan moet ons dat genoeg zijn. Maar wie rijk willen zijn, vallen in verzoeking, in een strik, en in vele dwaze en schadelijke begeerten, die de mensen doen wegzinken in verderf en ondergang”.¹⁶⁾

Uit het voorgaande mag duidelijk zijn, dat de HEERE ons alles rijkelijk schenkt en ons waarschuwt onze behoeften niet tot in het oneindige op te schroeven.

Het voorgaande neemt uiteraard niet weg, dat wij doelmatig om moeten gaan met de middelen die ons ter beschikking staan; de Bijbel noemt dat „rentmeesterschap”, in het grieks „oikonomia”. Terecht is hierop gewezen door Goudzwaard¹⁷⁾, Van der Kooy¹⁸⁾ en Nederbragt¹⁹⁾.

Wel moet gelet worden op het feit, dat de middelen in die zin schaars zijn, dat er een prijs voor moet worden betaald. Dit noopt ons tot doelmatige aanwending en zal ons behoeden voor verspilling of chaotische verveling.²⁰⁾

15) Mattheus 6 : 31-33.

16) 1 Timotheus 6 : 8 en 9.

17) Prof. dr B. Goudzwaard, Schaduwen van het groeigeloof, Kampen, 1974.

18) Dr T. P. van der Kooy, a.w.

19) Dr J. A. Nederbragt, Proeve eener theorie der economie naar christelijke belijdenis, 's-Gravenhage, 1921.

20) Dr T. P. van der Koy, a.w. blz. 27. Naar ik meen is dit aspect onderbelicht in het eerder aangehaalde artikel van drs A. Keizer in „Bijbel en Wetenschap”.

(slot volgt)

Maar een mens kan niet alles hebben. We worden trouwens overweldigd met aards schoon. In alle dingen is Gods hand te zien, zijn stem te horen. Hij zegt tot de sneeuw: val op de aarde! Hij werpt het ijs met grote brokken langs de rivier omlaag, strooit de rijp als as. Hemelvuur, hagel, sneeuw en mist komen alle uit zijn schatkamers. Schatkamers, waarin geen mens kan doordringen, waarover geen regenmaker kan beschikken.

—o—

De psalmdichter David heeft de eeuwige sneeuw gekend: de sneeuw, die zomer en winter op de Libanon bleef liggen.¹⁾ Hij was erdoor gegrepen — en hij niet alleen. Jeremia sprak²⁾ over de sneeuw, Job ook herhaalde-lijk, Jesaja vooral niet te vergeten; ook de profeet Daniël, in Babel wonend, noemde de sneeuw. De evangelisten kenden de sneeuw als graadmeter van wat wit genoemd mag worden. Ja, in Openbaring³⁾ spreekt Johannes over de sneeuw, waarmee hij het hoofdhaar van de Mensenzoon aanduidt.

En altijd heeft de sneeuw een aangename betekenis voor de dichters. De sneeuw is een teken van Gods almacht⁴⁾, zegt Job. De berouwvolle David vraagt om gewassen te worden van zijn afschuwelijke zonden⁵⁾ opdat hij witter mag zijn dan sneeuw. Zo spreekt ook Jesaja, die onze scharlakenrode zonden⁶⁾ door Gods liefde gewassen ziet tot sneeuwwit. De spreukendichter ziet de sneeuwkoelte als een verkwikking bij warm weer.⁷⁾ Ook noemt Jesaja de werking van Gods Woord, zijn profetie, als de sneeuw die van de hemel daalt, de aarde bevochtigt en vruchtbaar maakt.⁸⁾ En als Jeremia over de val van Gods bondsvolk spreekt, zegt hij: Sion's vorsten waren reiner dan sneeuw.⁹⁾

Daniël zag in een droom de „Oude van Dagen”, zijn kleed wit als sneeuw.¹⁰⁾ Mattheus beschrijft de engel aan Christus' lege graf: zijn kleding wit als sneeuw.¹¹⁾ Marcus beschrijft de Heiland op de berg der heerlijkheid: zijn kleren werden zeer wit, als sneeuw.¹²⁾ En Johannes, om de rij te sluiten, vertelt stamelend wat hij zag: de Zoon des mensen . . . wit . . . als sneeuw.¹³⁾

—o—

Nu is het wel gemakkelijk, over de sneeuw te juichen vanuit een centraal verwarmde kamer met dubbel glas. Maar er zijn natuurlijk ook schaduwkanten aan de ongekende sneeuwval van dit jaar. Die hebt u trouwens zelf ondervonden, als we de radio moeten geloven. Hier zijn de vele huisjes, die met hout verwarmd moeten worden (de blauwe rookpluimen verraden het) en die hebben het zorgelijk. Daar zijn, door sneeuw en vorst, veel bronnen dicht geraakt en wie zijn wateraanvoer van de natuur moet hebben, zal nu en dan een emmertje leidingwater bij zijn burens moeten lenen. Ook wij zijn dagen lang verstoken geweest van ons heerlijke bronwater en zwoegden met emmertjes tegen de heuvel op. De vogels zijn hongerig en moeten vele malen per dag een tafel vol kruimels en nootjes hebben: het vliegt letterlijk weg. Vraag niet hoeveel mooie mezen, vinken, merels, lijsters, roodborstjes en andere zangers zich op armlengte van het raam durven wagen.

Hier zegt men niet: help uzelf — maar hier helpt men elkander. De burens, wier steile toegangsweg voor de auto onbegaanbaar is geworden, helpen elkaar de boodschappen te doen, hout hakken of met watervoorziening. Er worden kolen uitgeleend — misschien wel geschonken. En de goede huisvrouw¹⁴⁾ heeft tijdig voorzieningen voor de winter getroffen, ze vreest niet vanwege de sneeuw.

De trein heeft aanmerkelijke vertraging . . . maar de spoorbeambte zal u wel even bellen, wanneer hij in aantocht is. Dan hoeft u geen kou te lijden op het stationnetje. Iedereen loopt met knielaarzen, hier wellingtons geheten, tot in de kerk toe. Maar nu is de kerk gesloten, omdat de meeste mensen niet kunnen komen of niet kunnen parkeren. Zelfs de hoofdweg is nauwelijks begaanbaar: de wegwerkers moeten staken voor hun vakbonden en werken slechts clandestien, dat is onvoldoende. De landwegen en bergwegen zijn gesloten. Wie toch auto rijdt, de waaghals, heeft schop en dekens aan boord, plus de technische rest.

Zo staat onze wereld erbij: stralend wit als een bruid, die voor haar man is versierd, als het nieuwe Jerusalem. En het wit blijft wit — er is hier geen luchtvervuiling. De bergen dragen de kleur van de vrede. De heuvels vertellen van recht. Tegen de achtergrond van en strakblauwe lucht, symbool van Gods goede trouw te onswaart.

En wie een microscoop bezit en een sneeuwvlok nader bekijkt . . . herkent Gods meesterhand in de onnavolgbaar schone kristalvormen van de sneeuw. Hoe groot zijn uw werken, o Heere, zeer diep zijn uw gedachten.

1) Ps. 68 — 2) Jer. 18 : 14 — 3) Op. 1 : 14 — 4) Job 38 : 22 — 5) Ps. 51 — 6) Jes. 1 : 18 — 7) 25 : 13 — 8) 55 : 10 — 9) Klaagl. 4 : 7 — 10) Dan. 7 : 9 — 11) 28 : 3 — 12) 9 : 3 — 13) Op. 1 : 14 — 14) Spr. 31 : 21.

door P. C. van Wijk - Zaltbommel

Vrije en vreemde ¹⁾

Winst en verlies?

In Lucas 14 staat een korte maar veelzeggende preek van de Here Jezus. Tot de mensen die met Hem meereizen zegt Hij: „Wie zijn kruis niet draagt en achter Mij komt, kan Mijn discipel niet zijn”. En vlak daarvoor: „Wie niet haat (op de tweede plaats zet - v.W.) vader, moeder, kinderen, broers, zusters, eigen leven, kan Mijn discipel niet zijn.”

Als je deze woorden rustig op je laat inwerken, moet je daar wel even stil van worden. Die woorden móeten wel indruk maken. De Here Jezus kán, als het gaat om ons volgen van Hem, heel wat vragen. Leg deze woorden nu eens naast die bekende woorden uit Galaten 5: „Opdat wij waarlijk vrij zouden zijn, heeft Christus ons vrijgemaakt.”

Hoe kan dat nu? Vrij zijn en kruisdragen? Hoe kan de Heiland de éne keer tot ons zeggen dat we vrij zijn en dat we ons geen nieuw slavenjuk moeten laten opdringen, en de andere keer zeggen dat we, om bij Hem te kunnen blijven, bereid moeten zijn om ons kruis te dragen, zelfs bereid moeten zijn om onze liefde voor Hem te stellen bóven alles wat ons op aarde lief en dierbaar kan zijn. Wat blijft er op die manier over van die christelijke vrijheid, als je de kans loopt je eigen leven te verliezen. Wat voor vrijheid is dat?

Geeft God met de éne hand iets dat Hij met de andere hand weer terugneemt?

Vrijheid en kruisdragen, kan dat samengaan? Vrijheid en kruis — als kruis van Christus (Golgotha) — dát is te begrijpen, maar vrijheid en kruis — als jouw kruis, als mijn kruis — kan dat? Kán dat: winst en verlies? Het kán!

Dat is nu wat Paulus in 1 Kor. 1 noemt het dwaze van het geloof. Deze God die vrij maakt en meteen alles van ons vraagt, is een aanstoot voor de joden, een dwaasheid voor de grieken, maar voor hen die geroepen zijn en geloven is Hij de hoogste wijsheid. Dit dwaze van God is wijzer dan de mensen. Deze gedachten van God zijn hoger dan onze gedachten.

¹⁾ Slotwoord bijbelstudieweekends 1976 (iets gewijzigd), opgenomen in de brochure Vrijheid, prijs f 3,50; te bestellen bij Albert Kok, Jan van Nassastraat 5 te Genemuiden (G.L.J.C.) of Buijten & Schipperheijn, Amsterdam.

Wat zegt Paulus in Galaten 5?

Christus heeft ons vrijgemaakt (Joh. 8 : 36) en deze vrijheid is voor Paulus zó belangrijk dat hij er doodsbang voor is dat de gemeentelieden in Galatië toch een slavenjuk zullen verkiezen bóven de vrijheid van Christus. Voor Paulus is dit door Christus gebrachte vrijheid geen vrijblijvend aanbod voor de gelovigen, maar een geschenk dat aangenomen móet worden. En tevens is die vrijheid genade!

Paulus keert zich in deze brief tegen de Judaïsten, die beweerden dat naast de verlossing door Christus nog wat méér nodig was om behouden te kunnen worden. Paulus gaat hier fel tegen in. De gelovigen zijn vrij omdat Christus hen vrijgemaakt hééft. De gelovigen moeten werken, niet om vrij te worden maar omdat ze vrij zijn. Natuurlijk betekent deze vrijheid niet dat we nu maar precies onze eigen gang kunnen gaan. Vrij zijn is altijd dienstbaar zijn. De Here Jezus was waarachtig vrij maar juist daarom kon hij werkelijk dienen (Matth. 20 : 28).

Paulus houdt zijn lezers een oude regel voor: vrij zijn betekent *leven naar de Geest*. Waar de Geest des Heren is, is vrijheid (2 Kor. 3 : 17). Deze vrijheid in Christus bewaart ons ervoor dat we onszelf zoeken, we moeten het spoor houden (Gal. 5 : 25).

Wie verder wil lezen wat Paulus over deze christelijke vrijheid zegt, moet maar eens doornemen 1 Kor. 6 : 12-20 en 10 : 23-11-1. Ook uit deze gedeelten blijkt duidelijk dat die christelijke vrijheid een kostelijke gave is, maar niets te maken heeft met losbandigheid en „alles maar doen”.

Wel in, niet van de wereld

De discipelen hebben het vaak moeilijk gehad met Gods gedachten. Ze volgen de Heiland, ze zoeken Zijn Koninkrijk, maar ze denken van dat koninkrijk aards. Dat is niet zo'n wonder. Wij kunnen achteraf gemakkelijk zeggen dat dat verkeerd van hen was, maar zij hadden de evangeliën nog niet compleet in boekvorm in de jaszak. Het is niet zo vreemd dat de discipelen hun Heiland niet altijd konden volgen, zongen de herders in Bethleem niet van „vrede op aarde”? Een koninkrijk op aarde konden ze volgen, maar een koninkrijk der hemelen . . . ? Maar Jezus' koninkrijk is niet van deze wereld en daarom bidt hij (Joh. 17): „Ik bid niet, dat gij hen wegneemt uit de wereld . . .”. Maar Hij voegt er aan toe: „ze zijn niet van de wereld . . .”

Wel in de wereld, niet van de wereld.

Je leeft in deze wereld, je doet hier je werk, je gaat hier naar school, je studeert, je zoekt een baan, je ontmoet mensen, je praat met ze en gaat met ze om, je ontmoet een

meisje, een jongen, je krijgt verkering, je gaat straks trouwen, je maakt plannen en ga zo maar door, eigenlijk allemaal niet zoveel bijzonders. Hele gewone dingen, die niet alleen gelden van gelovigen, maar ook van niet-gelovigen. Een kind van God belooft tijdens z'n leven heus niet zoveel andere dingen als iemand die geen kind van God wil zijn. 'k Geloof dat we dit maar eens nuchter onder ogen moeten zien. Het kan ons er voor bewaren het niet-van-de-wereld-zijn te zoeken in allerlei uiterlijke dingen. Het leven van een gelovige kent vaak dezelfde hoogten en diepten als het leven van een ongelovige. Aan de buitenkant is er niet zoveel verschil en aan die kant moeten we het verschil ook maar niet gaan zoeken of maken.

Je volbengt je taak in deze wereld sámen met anderen. Zó laat God ons hier, zó wil Hij ons beslist hier in deze wereld hebben en houden. Zó wil Hij ons er niet uit wèg hebben. We moeten in deze wereld zijn met beide voeten op de grond, in de wereld dus.

Maar niet *van* de wereld.

Om duidelijk te maken wat dat wil zeggen kan ik het het beste zó zeggen: we moeten niet het eigendom van de wereld worden, we moeten in de wereld onszelf blijven. Waarom? Omdat deze wereld nog is in de macht van de boze. De vorst van de wereld is de satan (Joh. 12 : 31) en deze vorst legt beslag op de wereld. Hij doet hier zijn werk, gaat rond en is steeds weer op zoek naar mensen die hij

voor zich kan winnen. Daarom wordt deze wereld in Gal. 1 : 14 genoemd een boze, een slechte wereld. De vader der leugen, zoals de satan in Joh. 8 wordt genoemd, viert in deze wereld nog zijn triomfen.

Daarom roept Paulus de gelovigen van Filippi op om onberispelijk te wandelen temidden van een slinks en ontaard geslacht.

Een slinks en ontaard geslacht. Dat lijkt nogal kras. Jij onberispelijk temidden van een slinks en ontaard geslacht? Je vrienden op school, zijn die slinkser dan jij? Och, je weet wel beter. Jij spiekt toch ook?

Waarom zegt de bijbel het dan zo? Omdat de wereld, de mensheid, in de macht van de boze is. Dat betekent niet dat alle ongelovigen slechtaards zijn, slechter dan wij, maar het betekent wel dat die ongelovigen de satan zijn kansen geeft. En bovendien: wie niet vóór Christus is, is tegen Hem.

Bij-God-horen is geen kwestie van goed of slecht, maar van geroepen-zijn. De macht van de satan in deze wereld brengt ontaardheid met zich mee. De Here Jezus is waarheid, de satan is leugen; de Here Jezus is léven, de satan is een mensenmoeder; de Here Jezus wil ons echte mensen doen zijn, de satan wil ons ontmenselijken, ons beroven van ons mens-zijn, van ons ambt, van onze roeping. En áls het hem gelukt ons te overheersen, om vaste voet in ons leven te krijgen, dan zijn we van hem, dan zijn we *van de wereld* geworden.

Literatuur: wat doen we ermee?

De redactie van Opbouw heeft mij gevraagd nog eens iets te schrijven over literatuur. Maar ik heb mij afgevraagd: Wat zou de lezer nu eigenlijk interesseren? En daarom kom ik tot u met die vraag. Misschien wilt u mij eens laten weten waarover u iets willen lezen. Misschien wilt u bepaalde vragen stellen? Ik zal het erg op prijs stellen als u wilt reageren. U kunt mij schrijven: Spoolderbergweg 18, Zwolle, en u kunt ook bellen (na zes uur): 05200-11017.

U kunt wat in de sfeer komen door het gedicht te lezen dat U hieronder aantreft.

T. Hoekstra

Het menselijk gelaat — hoe droef mistekend,
Des morgens in de tram grauwwan de nacht,
Des avonds in de tram grauwwan afgejacht
Van al waar men zich deerlijk in verrekent.

Retour kantoor, kliniek en magazijn
Tobt elk van al wat er kan tegenvallen.
Zie in de mondhoek onder de oogwallen
Onverwisselbaar de paraaf der pijn.

Hoe als nu plotseling de bazuinen schallen,
Het hemellicht hoog neerstraalt over allen?
Verhoord gebed, gevonden wat gij zocht!

Ooch God is zuinig op zijn wonderwerken,
En vreest dat zij het zelfs niet zouden merken,
Tegen elkander schuddend in de bocht.

ingezonden

De naam van onze kerken

Door mevr. Kuiper uit Pijnacker is in Opbouw van 12 januari in een 'ingezonden' gereageerd op hetgeen met betrekking tot de naam van onze kerken gezegd is op de Landelijke Vergadering. Hetzelfde heeft Ir B. Jongeling gedaan in een artikel dat in Opbouw van 19 januari is gepubliceerd.

Hoewel het onderstaande ingezonden van dr Van Klinken niet rechtstreeks handelt over de naam van onze kerken, heeft het door hem geschrevene er indirect wel mee te maken. Dr Van Klinken vraagt aandacht voor onze jongste kerkgeschiedenis, hetgeen voor de naam van onze kerken toch wel zal betekenen dat die een naar de jongste kerkgeschiedenis verwijzende inhoud zal moeten hebben.

De redactie meent dat het in de naamgeving van onze kerken om niet een onbelangrijke zaak gaat en wil de lezers dan ook alle gelegenheid bieden op het door resp. mevr. Kuiper, dr Jongeling en dr Van Klinken gestelde in te gaan.

Wat houdt ons als gemeenten samen.

(Wat bindt ons in de gemeente aan elkaar)

Gaarna wil ik iets zeggen over datgene, wat ons als gemeenten samenhoudt, over datgene, waarop de nadruk moet liggen wanneer het er om gaat iets te zeggen over hetgeen ons als gemeenten aan elkaar bindt en ook en zelfs in de eerste plaats wat ons in de gemeente aan elkaar bindt.

Aanleiding daarvoor is de Open Brief aan de afgevaardigden van de Landelijke Vergadering 1978 van de Geref. Kerken (Vrijgemaakt) buiten verband van Mevr. J. Kuiper te Pijnacker, die in de Noord- en Zuidhollandse Kerkbode van 6 januari jl. en in „Opbouw” van 12 januari jl. is afgedrukt. De redacties van deze bladen hebben het kennelijk nodig en belangrijk gevonden het stuk van Mevr. Kuiper in zijn geheel op te nemen; een stuk, dat zich afzet tegen datgene, wat nog over is van het Gereformeerd karakter van de kerken buiten verband.

Ik was één van de afgevaardigden naar genoemde L.V.; vandaar deze reactie.

Waarover gaat het hier? Het gaat

hier naar mijn mening over de vraag: Wat bindt ons aan elkaar? Wat is het fundament, waarop onze kerken staan; wat houdt ons als gemeenten samen; waarop spreken wij elkaar aan in de gemeente?

Dat is natuurlijk het fundament van de leer der zaligheid, de verlossing in Jezus Christus;; ik neem aan, dat een ieder in onze kerken, in onze gemeenten, het daar wel mee eens is. Het punt, waar de wegen uiteengaan lopen, ligt naar mijn mening daar, waar vastgesteld wordt wat dat in onze tijd voor fundament is, welke kerkelijke stukken tot dat fundament gerekend moeten worden.

Ik lees in het stuk van Mevr. Kuiper nl.: „Wat de naam vrijgemaakt Geref. Kerken betreft zou ik willen opmerken, dat de herkomst een kerk scheuring is. Moeten wij deze kwalijke zaak — wat een kerk scheuring toch altijd is — zo nodig voor het nageslacht in herinnering houden? Trouwens, wie van de jongeren onder ons kan uit de doeken doen hoe die kerk scheuring is ontstaan? Het zullen er niet veel zijn. Vele ouderen kunnen het niet eens meer goed navertellen. Mijns inziens zou het voor de geslachten, die na ons komen, toch wel een hele toer, zo niet onmogelijk, zijn om desgevraagd uit te leggen wat de oorsprong is van de naam Vrijgemaakt Geref. Kerken”.

Mijn vraag is: Is dat zo? Is het onmogelijk uit te leggen, waar het in de vrijmaking om ging? Is het zo, dat de vrijmaking kan worden afgedaan met de kwalificatie een *kwalijke* zaak? En heeft de vrijmaking niets meer te maken met het leven in onze kerken vandaag en van de kerken, waaruit wij zijn voortgekomen, de syn. geref. kerken?

Het is de vraag naar het fundament, waarop onze kerken (willen) staan. Het ging in de vrijmaking nl. om zaken als de Heilige Doop, die wel degelijk het fundament van de kerken raakten. Welk fundament dan? Wel, het fundament van de drie formulieren van enigheid, die een hoofdsom geven van de leer der zaligheid, van de verlossing in Jezus Christus.

Ik proef in het stuk van Mevr. Kuiper de (steeds verder in onze kerken om zich heengrijpende) mening, dat de zaken, die in de vrijmaking of in andere kerkelijke perioden in het geding waren, in wezen niet het fundament der kerken raken. Hoe komt dat? Naar mijn mening komt dat, omdat men in feite het fundament van onze kerken beperkt wil houden tot het Credo, de Apostolische Geloofsbelijdenis. Daarover hebben wij nl. geen kerkelijke strijd gevoerd; daarover zijn met andere christenen geen verschillen van mening geweest. Maar wel over de drie formulieren van enigheid en dat kwam naar voren o.a. in de kwestie rond de Heilige Doop, die o.m. in de vrijmaking in geding was.

Is dit oude koeien uit de sloot halen? Oude zaken, waarmee wij

thans niets meer te maken hebben? Is het zo, dat ons geloofsleven van vandaag niets te maken heeft met, geen invloed ondervindt van wat er in de kerkgeschiedenis is gebeurd? Werkt Jezus Christus niet in en aan de kerkgeschiedenis? Staat Zijn vergaderingswerk, Zijn verlossingswerk los van onze kerkgeschiedenis?

Mevr. Kuiper gaat daar maar vanuit. En dat doet zij, omdat zij in feite de drie formulieren van enigheid niet van belang vindt m.b.t. de leer der zaligheid; dat blijkt volgens mij uit haar ingezonden stuk. Worden in de redenering — à la Mevr. Kuiper de individuele gelovigen niet te zeer op zichzelf gesteld, los van zijn of haar kerkelijke omgeving? Verindividualiseert men op deze wijze niet het kerkelijke leven? Zijn de kwesties in de vrijmaking alleen maar kwesties van een voorbijgaand geslacht geweest, die ons nu niet meer raken. Dat veronderstelt Mevr. Kuiper maar. Aangetoond wordt door haar niet, dat deze veronderstelling aanvaardbaar is.

Gaat de kerkgeschiedenis de individuele gelovige niet aan en is hij of zij niet mede-verantwoordelijk voor deze geschiedenis? Kunnen wij ons zo maar afmaken van die mensen, die voor ons een kerkelijke strijd hebben gevoerd? En die ook voor ons van belang is?

Nu kost het ook wel enige moeite aan te tonen, dat genoemde formulieren wel van belang zijn voor hetgeen vandaag in onze en andere kerken gebeurt. Dat vereist nl. een behoorlijke kennis van zaken van wat precies in die formulieren staat en wat er o.m. in 1944 precies aan de hand was. Het vereist grondige studie.

Zou hem daar de schoen niet wringen? Het schijnt sommigen (of velen?) gemakkelijk te vallen oordelen uit te spreken, zonder die te onderbouwen. Die niet gebaseerd zijn op een grondige analyse van de gecompliceerde gebeurtenis, die een kerk scheuring is. Of is men niet in staat of bereid door het bos de bomen te zien of het persoonlijke van het zakelijke in gebeurtenissen te scheiden.

Ik ben van mening, dat ik in dit artikelje weinig aanvoer, dat duidelijk maakt, dat in 1944 (en ook in 1966/67? ik ga dat steeds meer geloven, getuige de ontwikkelingen in onze kerken) wel degelijk de leer der zaligheid, die in de drie formulieren van enigheid vastligt, in geding was. Daarvoor is immers een grondige analyse nodig. En dat gaat ver uit boven een ingezonden stuk als dit. Het feit, dat niet iedereen in staat is die te maken, wil nog niet zeggen, dat daarom in 1944 de leer der zaligheid niet in het geding was. Het is mijn mening, dat onze predikanten hier een taak hebben. Van hen mag genoemde analyse wel verwacht worden.

Duidelijk moet gemaakt worden, dat genoemde formulieren, de leer der zaligheid, te maken heeft met

CENTRALE
DIAKONALE
KONFERENTIE

Zaterdag 17 februari 1979.

Aanvang 10.00 uur.

Plaats: **Utrecht,
Jeruzalemkerk.**

het vergaderings- en verlossingswerk in ons land van onze Heer Jezus Christus, die in de geschiedenis en middels mensen werkt, ook al zijn het mensen, die zeer feilbaar zijn en zwart zijn in zonden en misdaden. Hoe dat kan begrijp ik ook niet, maar aldus heeft de Here God ons dat geopenbaard.

Ik begrijp wel, dat kerkelijke kwesties bijzonder onprettig zijn en dat niet ieder er tegen kan. Maar daar bij te blijven staan, is in feite redeneren vanuit de mens. Weet U zeker, dat Christus deze kwesties niet gebruikt voor Zijn werk in deze wereld? Mevr. Kuiper weet kennelijk zeker van niet, getuige haar ingezonden stuk. Is het zo, dat we kerkelijke kwesties uit de weg kunnen gaan; dat Christus ze niet nodig heeft?

Volgens mij komen mensen in onze kerken zo vlot tot het oordeel, dat een kerk scheuring altijd een *kwalijke* zaak is, omdat men in feite de strijd niet wil. Heeft de Here God ons daarvan thans ontslagen?

Het werken der mensen is echter bouwen en strijden. Wie de strijd niet wil zal ook niet bouwen.

L. van Klinken, Haarlem

de redactie ontving

Een kind is ons geboren, samengesteld door Hans Bouma — een boek voor kerst met bijdragen van o.a. Godfried Bomans, J. J. Buskes, Gabriël Smit, Okke Jager, A. A. van Ruler, Michel van der Plas, Huub Oosterhuis. Illustratie van Otto Diche. Het boek telt 200 blz., en kost f 25,75. Uitgever is Kok, Kampen.

Het Licht verdreef de duisternis, een bundel kerstverhalen en -gedichten voor alle leeftijden onder redactie van C. Bregman en I. A. Kole. „De euteurs van deze bundel behoren allen tot de Gereformeerde Gezindte. Zij willen de Boodschap van liefde en genade van God doorgeven in verhalen en gedichten. Doorgeven aan alle leeftijden, jongeren en ouderen.” On-

der de auteurs: Evert Kuijt, Cornelius Lambregtse, Rik Valkenburg. Omvang: bijna 200 pagina's; prijs f 18,25; uitgever: Kok, Kampen.

Beweging, uitgave van de vereniging voor Calvinistische wijsbegeerte; het oktobernummer van dit blad is gewijd aan ethische vragen rond de moderne geneeskunde. U treft artikelen aan over 'moderne medische machtsmiddelen' (prof. Van Bommel), over 'medische ethiek' (prof. Lindeboom), over 'medische ethiek en euthanasie' (dr Bakker), over 'abortus provocatus' (dr Mantel), over 'eugenetica' (dr Croughs). Dit themanummer over 'medische ethiek' telt 20 royale pagina's, is fraai geïllustreerd, en is te verkrijgen bij het Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte, Postbus 149, Maarssen, tel. 03465-60945. De kosten zijn: f 3,50, incl. verzendkosten.

G. H. Sherer, Bijbels palet — De oosterse kleur van de Bijbel, met een woord vooraf van prof. dr H. Mulder. Sherer die vele jaren in Palestina woonde, geeft in zijn werk blijk van grote opmerkingsgave en van nauwkeurigheid in de beschrijving van wat hij zag. Land en volk, flora en fauna, landbouw, visserij en veeteelt, natuur en techniek, handel en bedrijf, kleding en voeding, sociaal verkeer enz. enz., komen aan de orde. Dit boek is uitgegeven in de Telos-serie, telt 111 pagina's en kost f 9,90.

Redaktieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Drs H. de Jong;
Mr. dr J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Drs E. R. Postma
Drs W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, Zeist.
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

35 ct per mm.
familieberichten
30 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementenadministratie:

Kon. Wilhelminalaan 38,
Leersum. Tel. 03434-4288

Abonnementprijs:

f 40,— per jaar of f 21,—
per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar
of f 60,— per luchtpost.

Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts
per 31 december eindigen. Op-
zeggen uiterlijk tot 15 november

Nieuws uit Spanje en Latijns Amerika

In „Spanje Nieuws” no. 10 van april 1978 deelden wij U mede, dat het werk van de verspreiding van Bijbels en boeken, naast de directe financiële ondersteuning van enkele predikanten en een onderwijzer, zodanig groeide en de portokosten zó opliepen, dat er voor dit jaar f 150.000,— nodig zou zijn.

Welnu, in 11 maanden van dit jaar kwam ruim f 114.000,— binnen en beliepen de uitgaven ruim f 110.000 en daarom meenden wij er beter aan te doen de kosten van een nieuw nummer „Spanje Nieuws” uit te sparen.

Bovendien hebben wij een aantal nieuw uit te geven brochures over problemen van deze tijd opgehouden om te voorkomen, dat er tekorten en schulden zouden ontstaan.

Uit vroegere mededelingen is U bekend, dat alle verleidende geesten en verzoeken die ons hier belagen, ook present zijn in Spanje en Latijns Amerika.

De schokken, die het leven in die landen ondergaan, zijn zo mogelijk nog groter dan in ons land het geval was en is. In Spanje bijv. was tot voor kort een zeker conservatisme, gehandhaafd door een dictatoriaal bewind en bevorderd door een machtige roomse kerk, een rem op het binnendringen van libertijnse ideeën ten aanzien van de levensstijl en de zeden. Maar toen enkele jaren geleden Franco stierf veranderde de situatie heel snel en werden revolutionaire ideeën met betrekking o.a. tot huwelijk, gezin, samenleving en politiek, van alle kanten brutaal en uitdagend de mensen opgedrongen.

Daarom is het zo nodig de broederschap in Spanje en Latijns Amerika te dienen met Schriftuurlijke voorlichting, welke dan tevens in het evangelisatiewerk kan worden gebruikt.

„Indien de bazuin een onduidelijk geluid geeft, wie zal zich gereed maken tot de strijd?” 1 Kor. 14 : 8.

Van de studiekringen, die in Chili, Peru en Ecuador gevormd werden, komen goede berichten binnen. Een

tiental presbyteriaanse predikanten in Chili hebben dit werk met kracht bevorderd en in een aantal gemeenten komt men regelmatig bijeen om Gods Woord en bepaalde problemen, aan de hand van onze uitgaven te bespreken om zo gewaard te worden voor de strijd.

In Peru is het hoofdzakelijk in Lima en in het noorden van het land in Jaén, hoog in het Andesgebergte, dat er studiekringen gevormd zijn. Ds Manuel Li González werkt aan uitbreiding van het aantal, maar zijn zwakke gezondheid belemmert hem enigermate.

In Ecuador breidt het aantal kringen zich voortdurend uit. Enige tijd geleden ontvingen we een cassette met korte toespraken van twaalf predikanten die in het Spaans en Engels hun dank en waardering uitspraken jegens onze gemeenten en haar leden voor de beschikbaarstelling van de vele Bijbels, boeken en brochures.

In Spanje is Ds Juan Sanz met ijver bezig in het literatuurwerk, het verzorgen van contacten en het vullen en gereed maken van de Spaanse uitgave van „In de rechte straat” En la Calle recta.

Als U dit alles met ons overweegt komt U tot de slotsom, dat het vele geld goed besteed is en wordt en dat het de moeite waard is om gezamenlijk te trachten de f 150.000,— per jaar te bereiken. Des te meer mensen kunnen met het Evangelie bereikt worden.

Prediker 11 : 1 zegt: „Werp Uw brood uit op het water, want gij zult het vinden na vele dagen. Verdeel het in zevenen, ja, achten, want gij weet niet, welk kwaad er op aarde zijn zal.”

De kanttekeningen denken bij brood allereerst aan stoffelijke hulp, maar dan ook aan alle hulp aan mensen in nood. Hoe lang zullen we deze hulp nog kunnen bieden? Dat we de gelegenheden benutten.

Met hartelijke broedergroet,

namens de Spanje Commissie,
Ds A. J. Moggré, voorzitter
F. J. Kerkhof, secretaris

Penningmeester: Drs P. J. W. Friso,
Cederlaan 1, 2282 KB Rijswijk.
Postrek.nr. 210.453 t.n.v. Geref.
Kerk (vrijg.) postbus 1037, 2280
CA Rijswijk.

★
PLAATS
UW FAMILIEBERICHTEN
IN DIT BLAD !
★

Voor al uw
handels- en familiedrukwerk - boeken en folders
is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”
Nooitgedacht 3 - Zeist

Alblassewaard — De burgerlijke gemeente te Molenaarsgraaf heeft het voormalige café aan de Vuilendam aangekocht om er een andere bestemming aan te geven. Aan de plaatselijke kerken werd de vraag voorgelegd in hoeverre de kerken hier mogelijkheden zien voor open jeugdwerk. Daartoe werd een werkgroep geformeerd, waardoor een groot aantal predikanten elkaar vonden. De werkgroep bestaat uit de predikanten A. H. Algra (Geref. Vrijgem. B.V.), P. van Bergen en D. van der Meulen (Ned. Herv.), B. J. G. Roolvink en P. C. Suurmond (Geref.). Na enkele vergaderingen en een gesprek met de gemeente hebben zij plannen ontwikkeld om te komen tot een open ontmoetingscentrum in het voormalige café, welke gericht moet zijn zowel op vorming als op recreatie. Het werk zal een christelijk karakter moeten dragen, en toegankelijk moeten zijn voor alle jongeren, ongeacht hun godsdienstige overtuiging. Het plan is nu voorgelegd aan de betrokken kerkeraden.

(Overgenomen uit „Kerknieuws”)

*U bent van harte welkom
op het
Goud- en Zilversmidatelier
„DE VLINDER”*

H. de Miranda,
Maartensgat 21,
3311 CK Dordrecht
Tel. 078-139082

Daar mijn vrouw en ik in mei
een aantal weken in het buiten-
land hopen te zijn, zoeken wij
voor onze 2 kinderen (z. 17; d. 13)

**EEN DAME
om de zaken hier waar
te nemen.**

J. R. A. Baas, Oranjelaan 19,
Ermelo. Tel. 03417-3877.

Te huur

van 28 juni t/m 19 juli 1979

**ONS HUIS
te Katwijk aan Zee**

met vrij zonterras en tuin en 5
slaapplaatsen.

Telefoon 01718-74261

**„Dit is het Kind dat God
ons schonk”**

5 gestencilde preken over Gen. 38,
Joz. 6, Ruth 4, 2 Sam. 11 en 12,
en Matth. 1,
door ds J. H. Veeffkind.
Prijs f 3,—.

Voor 15 februari bestellen bij A. Zwart,
Plutostraat 56, Krommenie, telefoon
075-286691.